

др Радоје Брковић
др Бојан Урдаревић
Александар Антић

ПРАКТИКУМ ЗА РАДНО И СОЦИЈАЛНО ПРАВО

Универзитет у Крагујевцу
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Крагујевац, 2016.

Аутори:

проф. др Радоје Брковић
доц. др Бојан Урдаревић
Александар Антић

Издавач:

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке

За издавача:

Академик проф. др Радован Вукадиновић

Рецензенти:

Проф. др Предраг Јовановић, Правни факултет, Универзитета у Новом Саду
Проф. др Сенад Јашаревић, Правни факултет, Универзитета у Новом Саду
Предраг Трифуновић, Судија Врховног касационог суда

Слог и дизајн корица:

„Ћугура Print“, Београд
www.cugura.rs

Штампа:

„Кварк“, Краљево

Тираж:

300 примерака

ISBN: 978-86-7623-066-2

© 2016.

Сва права су задржана. Ни један део ове публикације не може бити репродукован нити смештен у систем за претраживање или трансмитовање у било ком облику, електронски, механички, фотокопирањем, снимањем или на други начин, без претходне писмене дозволе аутора.

РЕЧ АУТОРА

У условима промењених друштвених, економских и тржишних околности, мењају се и рад и радни односи. Ове промене су интезивне и темељне и захтевају детаљну анализу и мултидисциплинарно проучавање.

Не тако давно из самоуправног социјализма почела је транзиција нашег друштва и радних односа ка капитализму. Транзиција траје дуго и са собом је носила и носи мноштво негативних последица, које у највећој мери погађају запослене.

Тржиште рада, данас је јако нестабилно и додатно угрожено појавом економске кризе, која је код нас додатно уздрмала и угрозила положај запослених и њихова права.

Сви претходно наведени разлози за последицу су имали то да је данас тешко разумети и примењивати правне норме које за материју имају, посредно или непосредно, радне односе.

Овај практикум је мали допринос аутора свеобухватном разумевању материје радног и социјалног права. Представља иновiranу верзију вишеструко награђеног Практикума за Радно право из 2003. године аутора проф. др Радоја Брковића и доц. др Бојана Урдаревића. Круг аутора овог практикума проширен је са колегом Антић Александром који изводи вежбе на предмету Радно и социјално право на Правном факултету у Крагујевцу.

Практикум је првенствено намењен студентима, као допунска литература за припремање испита и материјал који ће им олакшати усвајање нових и проширење постојећих знања из радног и социјалног права на предавањима и вежбама. Настао је као одговор на потребе студената за практичним знањем и поводом 40 година постојања Правног факултета у Крагујевцу.

Сматрамо да материја садржана у практикуму може бити од изузетног значаја и за лица која се баве практичном применом материје радног и социјалног права у привредном и ванпривредном сектору, али и сваком запосленом лицу које жели да се упозна са својим радноправним положајем.

Материја практикума је подељена у више целина које прате поделу материје Закона о раду. На крају практикума налази се део посвећен основама социјалног осигурања. Приликом разраде појединих института, а с обзиром на обимност материје, навођена је релевантна литература домаћих аутора

која читаоцима може да омогући да сазнају више о питањима која их интересују.

Свака целина практикума систематизована је у више делова. Први део сваке целине практикума посвећен је теоријској и позитивноправној анализи конкретног института. У другом делу налази се судска пракса од значаја за конкретан институт, у трећем мишљења надлежних органа, четврти садржи моделе аката, а пети питања и задатке који служе за индивидуалну или групну проверу усвојеног знања из конкретне целине.

Посебну захвалност дугујемо колегама и рецензентима, проф. др Предрагу Јовановићу, проф. др Сенаду Јашаревићу и Предрагу Трифуновићу, судији Врховног касационог суда, као и издавачу, Правном факултету Универзитета у Крагујевцу на обављивању овог практикума.

Надамо се да ће рад који је уложен при изради овог практикума, помоћи у савладавању и разумевању материје радног и социјалног права његовим читаоцима.

Аутори.

Крагујевац, јануар 2016. год.

САДРЖАЈ

Реч аутора	v
------------------	---

I	ЗАСНИВАЊЕ РАДНОГ ОДНОСА	1
----------	--------------------------------	----------

1. Уводне напомене	3
1.1. Појам радног односа	3
1.2. Услови за заснивање радног односа	4
1.3. Правни основ за заснивање радног односа	6
2. Судска пракса	13
3. Мишљења Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и других надлежних органа	20
4. Модели аката	23
5. Контролна питања и задаци	33

II	РАДНО ВРЕМЕ, ОДМОР И ОДСУСТВА	35
-----------	--------------------------------------	-----------

1. Уводне напомене	37
1.1. Појам радног времена	37
1.2. Пуно, непуно и скраћено радно време	38
1.3. Прековремени рад	39
1.4. Одмори	40
1.5. Одсуства са рада	42
2. Судска пракса	45
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	50
4. Модели аката	55
5. Контролна питања и задаци	61

III ЗАШТИТА ЗАПОСЛЕНИХ 63

1. Уводне напомене	65
1.1. Појам заштите запослених	65
1.2. Врсте заштите запослених	67
2. Судска пракса	71
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	75
4. Модели аката	81
5. Контролна питања и задаци	89

IV ЗАРАДА, НАКНАДА ЗАРАДЕ И ДРУГА ПРИМАЊА 91

1. Уводне напомене	93
1.1. Појам зараде	93
1.2. Минимална зарада	96
1.3. Накнада зараде	97
1.4. Право на накнаду трошкова	98
1.5. Обрачун и заштита зараде и накнада зараде	99
1.6. Извршење на заради и другим сталним новчаним примањима ...	99
2. Судска пракса	101
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	108
4. Модели аката	115
5. Контролна питања и задаци	119

V ПОТРАЖИВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ У СЛУЧАЈУ СТЕЧАЈНОГ ПОСТУПКА 121

1. Уводне напомене	123
1.1. Појам стечајног поступка	123
1.2. Правно регулисање потраживања запослених у случају стечајног поступка	124
1.3. Разлика између уређења стечајног поступка у радном и привредном праву	125
2. Судска пракса	128
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	134
4. Модели аката	139
5. Контролна питања и задаци	146

VI ПРАВНИ ПОЛОЖАЈ ЗАПОСЛЕНИХ У УСЛОВИМА РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ ПОСЛОДАВЦА И ИЗМЕНА (АНЕКС) УГОВОРА О РАДУ 149

1. Уводне напомене 151
  - 1.1. Појам промене послодавца и заштите стечених права 151
  - 1.2. Правни режим вишка запослених 152
  - 1.3. Права вишка запослених 155
  - 1.4. Анекс уговора о раду 155
2. Судска пракса 159
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања 169
4. Модели аката 176
5. Контролна питања и задаци 186

VII КЛАУЗУЛА ЗАБРАНЕ КОНКУРЕНЦИЈЕ И НАКНАДА ШТЕТЕ 189

1. Уводне напомене 191
  - 1.1. Појам и нормативно уређење забране конкуренције послодавцу 191
  - 1.2. Накнада штете у радном праву 193
    - 1.2.1. Одговорност за штету коју запослени проузрокује послодавцу. . 193
    - 1.2.2. Одговорност за штету коју послодавац проузрокује запосленом 194
    - 1.2.3. Одговорност за штету коју запослени проузрокује трећим лицима 195
2. Судска пракса 197
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања 202
4. Модели аката 205
5. Контролна питања и задаци 211

VIII ДИСЦИПЛИНСКА ОДГОВОРНОСТ ЗАПОСЛЕНОГ 213

1. Уводне напомене 215
  - 1.1. Појам дисциплинске одговорности 215
    - 1.1.1. Услови и основ дисциплинске одговорности 218
    - 1.1.2. Мере за непоштовање радне дисциплине, односно повреду радних обавеза. 219
  - 1.2. Удаљење запосленог са рада 220
2. Судска пракса 223

3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	226
4. Модели аката	228
5. Контролна питања и задаци	232

IX   ПРЕСТАНАК РАДНОГ ОДНОСА   233

1. Уводне напомене	235
1.1. Појам и правни режим престанка радног односа	235
1.2. Незаконити отказ	240
2. Судска пракса	245
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	253
4. Модели аката	259
5. Контролна питања и задаци	269

X   ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТА ПРАВА ЗАПОСЛЕНИХ   271

1. Уводне напомене	273
1.1. Остваривање права	273
1.2. Заштита права из радног односа	274
1.2.1. Појам радног спора	274
1.2.2. Судско решавање радних спорова	275
1.2.3. Споразумно решавање спорних питања	276
1.2.4. Инспекција рада	277
2. Судска пракса	281
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	283
4. Модели аката	285
5. Контролна питања и задаци	288

XI   РАД ВАН РАДНОГ ОДНОСА (флексибилне форме запошљавања)   289

1. Уводне напомене	291
1.1. Појам рада ван радног односа	291
1.2. Међународни нормативни акти од значаја за уређење рада ван радног односа	292
1.3. Нормативно уређење рада ван радног односа у Србији	293

2. Судска пракса	295
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и других надлежних органа	298
4. Модели аката	304
5. Контролна питања и задаци	312

XII ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗАПОСЛЕНИХ И ПОСЛОДАВАЦА 313

1. Уводне напомене	315
1.1. Савет запослених	315
1.2. Синдикат запослених	317
1.2.1. Обавеза послодавца да затражи мишљење синдиката	319
1.2.2. Репрезентативност синдиката	320
1.2.3. Посебна заштита од отказа уговора о раду	321
1.3. Удружење послодаваца	322
2. Судска пракса	324
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	327
4. Модели аката	331
5. Контролна питања и задаци	334

XIII КОЛЕКТИВНИ УГОВОРИ 337

1. Уводне напомене	339
1.1. Појам колективних уговора	339
1.2. Колективни уговори у законодавству Републике Србије	341
1.2.1. Врсте колективних уговора	341
1.2.2. Учесници у закључивању колективног уговора	342
1.2.3. Колективни преговори	343
1.2.4. Проширење примене колективног уговора	344
1.2.5. Важење и отказ колективног уговора	345
1.2.6. Решавање колективних радних спорова	346
2. Судска пракса	349
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања	353
4. Модели аката	358
5. Контролна питања и задаци	360

1. Уводне напомене	365
1.1. Дефинисање појмова.....	365
1.2. Нормативно уређење социјалног осигурања	367
1.3. Права по основу здравственог осигурања	368
1.3.1. Право на здравствену заштиту	369
1.3.2. Право на накнаду зараде за време привремене спречености за рад	370
1.3.3. Право на накнаду трошкова превоза у вези са коришћењем здравствене заштите.....	370
1.3.4. Добровољно здравствено осигурање	371
1.4. Права по основу пензијског и инвалидског осигурања.....	372
1.4.1. Пензијски стаж.....	372
1.4.1.1. Стаж осигурања.....	373
1.4.1.2. Посебан стаж	374
1.4.2. Старосна пензија	374
1.4.3. Превремена старосна пензија.....	375
1.4.4. Инвалидска пензија	376
1.4.5. Породична пензија	377
1.4.6. Новчана накнада за телесно оштећење проузроковано повредом на раду, односно професионалном болешћу.....	379
1.4.7. Право на накнаду погребних трошкова	380
1.4.8. Право на новчану накнаду за помоћ и негу другог лица.....	380
1.5. Права по основу осигурања за случај незапослености	380
1.5.1. Право на коришћење мера активне политике запошљавања.....	381
1.5.2. Право на новчану накнаду	381
1.5.3. Право на здравствено, пензијско и инвалидско осигурање.....	383
1.6. Појам и нормативно уређење здравствене и социјалне заштите .	383
2. Судска пракса	386
3. Мишљења министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и других надлежних органа	392
4. Контролна питања и задаци	402
Литература и извори	405

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд

349.2/.3(075.8)(076)

БРКОВИЋ, Радоје, 1955-

Практикум за радно и социјално право
/ Радоје Брковић, Бојан Урдаревић,
Александар Антић. - Крагујевац : Правни
факултет, Институт за правне и друштвене
науке, 2016 (Краљево : Кварк). - 410 стр. :
обрасци ; 24 cm

Тираж 300. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија:
стр. 405-410.

ISBN 978-86-7623-066-2

1. Урдаревић, Бојан [аутор] 2. Антић,
Александар [аутор]

а) Радно право - Вежбе б) Социјално право
- Вежбе

COBISS.SR-ID 223417612

